

Ολοκλήρωση κατά παράγοντες

$$\int f'(x)g(x) dx = f(x)g(x) - \int f(x)g'(x) dx$$

Χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό ολοκληρωμάτων της μορφής:

$$\text{i. } \int p(x)e^{ax} dx = \int p(x)\left(\frac{e^{ax}}{a}\right)' dx = \dots$$

$$\text{ii. } \int p(x)\sigmaυναx dx = \int p(x)\left(\frac{\etaμαx}{a}\right)' dx = \dots$$

$$\text{iii. } \int p(x)\etaμαx dx = \int p(x)\left(\frac{-\sigmaυναx}{a}\right)' dx = \dots$$

$$\text{iv. } \int p(x)\ln(ax) dx = \int g'(x)\ln(ax) dx = \dots$$

Παρατηρήσεις:

Οι παραπάνω είναι οι πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις. Υπάρχουν όμως και άλλοι συνδυασμοί, όπως θα δούμε στις ασκήσεις.

Σε μερικές ασκήσεις, καθώς υπολογίζουμε ένα ολοκλήρωμα με την παραγοντική μέθοδο, συναντάμε πάλι το ζητούμενο ολοκλήρωμα μέσα στη σχέση προσδιορισμού του. Στις περιπτώσεις αυτές φέρνουμε το ολοκλήρωμα στο πρώτο μέλος, χωρίς να ξεχάσουμε να τοποθετήσουμε στο δεύτερο μέλος μια σταθερά ολοκλήρωσης.

Ένα παράδειγμα που αντιστοιχεί και στις δύο προηγούμενες παρατηρήσεις είναι ο υπολογισμός του: $\int e^x \sigmaυνx dx$.

Είναι:

$$\int e^x \sigmaυνx dx = \int (e^x)' \sigmaυνx dx = e^x \sigmaυνx - \int e^x (\sigmaυνx)' dx =$$

$$e^x \sigmaυνx - \int e^x \etaμx dx = e^x \sigmaυνx - \int (e^x)' \etaμx dx = e^x \sigmaυνx + e^x \etaμx - \int e^x \sigmaυνx dx$$

Δηλαδή αν I είναι μια παράγουσα της συνάρτησης $e^x \sin x$, τότε:

$$2I = e^x \sin x + e^x \eta \mu x \Leftrightarrow I = \frac{e^x}{2} (\sin x + \eta \mu x).$$

Επειδή, όμως, το $\int e^x \sin x dx$ είναι το σύνολο όλων των παραγουσών θα ισχύει:

$$\int e^x \sin x dx = \frac{e^x}{2} (\eta \mu x + \sin x) + c.$$

Με όμοιο τρόπο υπολογίζουμε ολοκληρώματα της μορφής:

$$\int e^{ax} \sin bx dx, \int e^{ax} \eta \mu bx dx.$$

Ασκήσεις:

1) Να υπολογιστούν τα ολοκληρώματα:

$$i) \int (x^2 + 3x - 1)e^{2x} dx \quad ii) \int x \sin 5x dx$$

$$iii) \int (2x^2 + 4x + 1) \ln x dx \quad iv) \int (x^2 + 1) \eta \mu x dx$$

2) Να υπολογιστούν τα ολοκληρώματα:

$$i) \int (\ln x)^2 dx \quad ii) \int x^2 \ln x dx$$

$$iii) \int x^2 \eta \mu x dx \quad iv) \int x^3 e^x dx$$

$$\int (\ln x)^2 dx = \int (x)' (\ln x)^2 dx = \dots = x(\ln x)^2 - 2x \ln x + 2x + c$$

$$\int x^2 \ln x dx = \int \left(\frac{x^3}{3}\right)' \ln x dx = \dots = \frac{x^3}{3} \ln x - \frac{x^3}{9} + c$$

$$\int x^2 \eta \mu x dx = \int x^2 (-\sin x)' dx = \dots = -x^2 \sin x + 2x \eta \mu x + 2 \sin x + c$$

$$\int x^3 e^x dx = \int x^3 (e^x)' dx = \dots = x^3 e^x - 3x^2 e^x + 6x e^x - 6 e^x + c$$

3) Να υπολογιστούν τα ολοκληρώματα:

$$i) \int e^{2x} \sin e^x dx \quad ii) \int \sin x \ln(1 + \sin x) dx$$

$$\int e^{2x} \sin e^x dx = \int e^x \cdot e^x \sin e^x dx = \int e^x (\eta \mu e^x)' dx =$$

$$e^x \eta \mu e^x - \int e^x \eta \mu e^x dx = e^x \eta \mu e^x - \int (-\sin e^x)' dx =$$

$$e^x \eta \mu e^x - (-\sin e^x) + c = e^x (\eta \mu e^x + \sin e^x) + c$$

$$\int \sin x \ln(\sin x + 1) dx = \int (u \cdot x)' \ln(\sin x + 1) dx =$$

$$u \cdot x \ln(\sin x + 1) - \int u \cdot x \frac{-u \cdot x}{\sin x + 1} dx = u \cdot x \ln(\sin x + 1) + \int \frac{u^2 x}{\sin x + 1} dx =$$

$$u \cdot x \ln(\sin x + 1) + \int \frac{1 - \sin^2 x}{1 + \sin x} dx = u \cdot x \ln(\sin x + 1) + \int (1 - \sin x) dx =$$

$$u \cdot x \ln(\sin x + 1) + \int 1 dx - \int \sin x dx =$$

$$u \cdot x \ln(\sin x + 1) + x - u \cdot x + C$$

4) Να υπολογιστούν τα ολοκληρώματα:

i) $\int \frac{\ln x}{x^3} dx$ ii) $\int x^2 \sin^2 x dx$

$$\int \frac{\ln x}{x^3} dx = \int \left(-\frac{1}{2x^2}\right)' \ln x dx = -\frac{\ln x}{2x^2} + \int \frac{1}{2x^2} \cdot \frac{1}{x} dx =$$

$$-\frac{\ln x}{2x^2} + \int \frac{1}{2x^3} dx = -\frac{\ln x}{2x^2} - \frac{x^{-2}}{4} + C$$

$$\int x^2 \sin^2 x dx = \int x^2 \frac{1 + \sin 2x}{2} dx = \frac{1}{2} \int x^2 dx + \frac{1}{2} \int x^2 \sin 2x dx =$$

$$\frac{x^3}{6} + \frac{1}{2} \int x^2 \left(\frac{u+2x}{2}\right)' dx = \frac{x^3}{6} + \frac{1}{2} \left(x^2 \frac{u+2x}{2}\right) - \frac{1}{2} \int x u+2x dx =$$

$$\frac{x^3}{6} + \frac{x^2 u+2x}{4} - \frac{1}{2} \int x \left(-\frac{\sin 2x}{2}\right) dx =$$

$$\frac{x^3}{6} + \frac{x^2 u+2x}{4} - \frac{1}{2} \left[-\frac{x \sin 2x}{2} + \int \frac{\sin 2x}{2} dx \right] =$$

$$\frac{x^3}{6} + \frac{x^2 u+2x}{4} + \frac{x \sin 2x}{4} - \frac{1}{4} \int (\frac{u+2x}{2})' dx =$$

$$\frac{x^3}{6} + \frac{x^2 u+2x}{4} + \frac{x \sin 2x}{4} - \frac{u+2x}{8} + C$$

5) Να υπολογιστούν τα ολοκληρώματα:

i) $\int \frac{\ln^3 x}{x^2} dx$ ii) $\int x \eta \mu 2x dx$ iii) $\int x 3^x dx$

$$\begin{aligned} \int \frac{\ln^3 x}{x^2} dx &= \int \left(-\frac{1}{x}\right)' \ln^3 x dx = -\frac{1}{x} \ln^3 x + \int \frac{1}{x} 3 \ln^2 x \cdot \frac{1}{x} dx = \\ &= -\frac{\ln^3 x}{x} + 3 \int \frac{1}{x^2} \ln^2 x dx = -\frac{\ln^3 x}{x} + 3 \int \left(-\frac{1}{x}\right)' \ln^2 x dx = \\ &= -\frac{\ln^3 x}{x} + 3 \left[-\frac{\ln^2 x}{x} + \int \frac{1}{x} 2 \ln x \cdot \frac{1}{x} dx \right] = \\ &= -\frac{\ln^3 x}{x} - \frac{3 \ln^2 x}{x} + 6 \int \frac{1}{x^2} \ln x dx = -\frac{\ln^3 x}{x} - \frac{3 \ln^2 x}{x} + 6 \int \left(-\frac{1}{x}\right)' \ln x dx = \\ &= -\frac{\ln^3 x}{x} - \frac{3 \ln^2 x}{x} + 6 \left[-\frac{\ln x}{x} + \int \frac{1}{x^2} dx \right] = \\ &= -\frac{\ln^3 x}{x} - \frac{3 \ln^2 x}{x} - \frac{6 \ln x}{x} - \frac{6}{x} + C \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \int x \eta \mu 2x dx &= \int x \left(\frac{-\sigma \upsilon \nu 2x}{2}\right)' dx = -\frac{x \sigma \upsilon \nu 2x}{2} + \int \frac{\sigma \upsilon \nu 2x}{2} dx = \\ &= -\frac{x \sigma \upsilon \nu 2x}{2} + \frac{\eta \mu 2x}{4} + C \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \int x \cdot 3^x dx &= \int x \left(\frac{3^x}{\ln 3}\right)' dx = \frac{x \cdot 3^x}{\ln 3} - \int \frac{3^x}{\ln 3} dx = \\ &= \frac{x \cdot 3^x}{\ln 3} - \frac{3^x}{(\ln 3)^2} + C \end{aligned}$$

6) Να υπολογιστούν τα ολοκληρώματα:

i) $\int \frac{\ln(\ln x)}{x} dx$ ii) $\int x^2 \ln(1+x) dx$

$$\int \frac{\ln(\ln x)}{x} dx = \int [\ln(\ln x)] (\ln x)' dx = [\ln(\ln x)] \cdot \ln x - \int \ln x [\ln(\ln x)]' dx =$$

$$[\ln(\ln x)] \ln x - \int \ln x \frac{(\ln x)'}{\ln x} dx = [\ln(\ln x)] \ln x - \int (\ln x)' dx =$$

$$[\ln(\ln x)] \ln x - \ln x + c$$

$$\int x^2 \ln(1+x) dx = \frac{1}{3} \int 3x^2 \ln(1+x) dx = \frac{1}{3} \int (x^3+1)' \ln(1+x) dx =$$

$$\frac{1}{3} \left[(x^3+1) \ln(1+x) - \int \frac{x^3+1}{x+1} dx \right] = \frac{(x^3+1) \ln(1+x)}{3} - \frac{1}{3} \int \frac{(x+1)(x^2-x+1)}{x+1} dx =$$

$$\frac{(x^3+1) \ln(1+x)}{3} - \frac{1}{3} \int (x^2-x+1) dx = \frac{(x^3+1) \ln(1+x)}{3} - \frac{x^3}{9} + \frac{x^2}{6} - \frac{x}{3} + c$$

• Αν το x^2 δεν το χρειαζόμαστε $\Rightarrow (x^3+1)'$ αλλά σκέτο $(x^3)'$ θα καταλήξουμε σε $\int \frac{x^3}{1+x} dx$ και θα προσθαφαίρουμε το 1 στον αριθμητή.

7) Να υπολογιστούν τα ολοκληρώματα:

i) $\int \eta\mu(\ln x) dx$ ii) $\int \eta\mu\chi\eta\mu 3x dx$

$$\int \eta\mu(\ln x) dx = \int (x)' \eta\mu(\ln x) dx = x \eta\mu(\ln x) - \int x \frac{\sigma\omega(\ln x)}{x} dx =$$

$$x \eta\mu(\ln x) - \int \sigma\omega(\ln x) dx = x \eta\mu(\ln x) - \int (x)' \sigma\omega(\ln x) dx =$$

$$x \eta\mu(\ln x) - \left[x \sigma\omega(\ln x) + \int x \frac{\eta\mu(\ln x)}{x} dx \right] =$$

$$x \eta\mu(\ln x) - x \sigma\omega(\ln x) - \int \eta\mu(\ln x) dx \Leftrightarrow$$

$$2 \int \eta\mu(\ln x) dx = x (\eta\mu(\ln x) - \sigma\omega(\ln x)) + c \Leftrightarrow$$

$$\int \eta\mu(\ln x) dx = \frac{x}{2} (\eta\mu(\ln x) - \sigma\omega(\ln x)) + c'$$

$$\begin{aligned}
 \int \eta \tau \chi \eta \tau \beta x dx &= - \int (\sigma \omega x)' \eta \tau \beta x dx = -\sigma \omega x \eta \tau \beta x + \int 3 \sigma \omega \beta x \sigma \omega x dx = \\
 &= -\sigma \omega x \eta \tau \beta x + 3 \int \sigma \omega \beta x (\eta \tau x)' dx = \\
 &= -\sigma \omega x \eta \tau \beta x + 3 [\sigma \omega \beta x \eta \tau x + 3 \int \eta \tau x \eta \tau \beta x dx] = \\
 &= -\sigma \omega x \eta \tau \beta x + 3 \sigma \omega \beta x \eta \tau x + 9 \int \eta \tau x \eta \tau \beta x dx \Leftrightarrow \\
 &= -9 \int \eta \tau x \eta \tau \beta x dx = 3 \sigma \omega \beta x \eta \tau x - \sigma \omega x \eta \tau \beta x + C \Leftrightarrow \\
 \int \eta \tau x \eta \tau \beta x dx &= -\frac{3}{8} \sigma \omega \beta x \eta \tau x + \frac{1}{8} \sigma \omega x \eta \tau \beta x + C'
 \end{aligned}$$

8) Να υπολογιστούν τα ολοκληρώματα:

i) $\int \ln(x + \sqrt{1+x^2}) dx$ ii) $\int x \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) dx$ iii) $\int \frac{x}{\sin^2 x} dx$

$$\begin{aligned}
 \bullet \int \ln(x + \sqrt{1+x^2}) dx &= \int (x)' \ln(x + \sqrt{1+x^2}) dx = x \ln(x + \sqrt{1+x^2}) - \int x (\ln(x + \sqrt{1+x^2}))' dx = \\
 &= x \ln(x + \sqrt{1+x^2}) - \int x \frac{(x + \sqrt{1+x^2})'}{x + \sqrt{1+x^2}} dx = x \ln(x + \sqrt{1+x^2}) - \int x \frac{(1 + \frac{2x}{\sqrt{1+x^2}})}{x + \sqrt{1+x^2}} dx = \\
 &= x \ln(x + \sqrt{1+x^2}) - \int x \frac{\frac{\sqrt{1+x^2} + x}{\sqrt{1+x^2}}}{x + \sqrt{1+x^2}} dx = x \ln(x + \sqrt{x^2+1}) - \int \frac{x}{\sqrt{1+x^2}} dx = \\
 &= x \ln(x + \sqrt{x^2+1}) - \int \frac{2x}{2\sqrt{1+x^2}} dx = x \ln(x + \sqrt{x^2+1}) - \sqrt{1+x^2} + C
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \bullet \int x \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) dx &= \int \left(\frac{x^2}{2}\right)' \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) dx = \frac{x^2}{2} \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) - \int \frac{x^2}{2} \frac{x}{1+x} \left(\frac{1+x}{x}\right)' dx = \\
 &= \frac{x^2}{2} \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) - \int \frac{x^2}{2} \frac{x}{1+x} \frac{x-1-x}{x^2} dx = \frac{x^2}{2} \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) - \int \frac{-x}{2(1+x)} dx = \\
 &= \frac{x^2}{2} \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) + \frac{1}{2} \int \frac{x}{1+x} dx = \frac{x^2}{2} \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) + \frac{1}{2} \int \frac{x+1-1}{x+1} dx = \\
 &= \frac{x^2}{2} \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) + \frac{1}{2} \int 1 dx - \frac{1}{2} \int \frac{1}{x+1} dx = \frac{x^2}{2} \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) + \frac{x}{2} - \frac{1}{2} \int \frac{(x+1)'}{x+1} dx = \\
 &= \frac{x^2}{2} \ln\left(\frac{1+x}{x}\right) + \frac{x}{2} - \frac{1}{2} \ln|x+1| + C
 \end{aligned}$$

$$\int \frac{x}{\sigma \omega^2 x} dx = \int x (\varepsilon \varphi x)' dx = x \varepsilon \varphi x - \int \varepsilon \varphi x dx = x \varepsilon \varphi x - \int \frac{\eta \mu x}{\sigma \omega x} dx =$$

$$x \varepsilon \varphi x + \int \frac{(\sigma \omega x)'}{\sigma \omega x} dx = x \varepsilon \varphi x + \ln |\sigma \omega x| + c$$

9) Να υπολογιστούν τα ολοκληρώματα:

i) $\int \frac{x e^x}{(1+x)^2} dx$ ii) $\int x \varepsilon \varphi^2 x dx$

$$\bullet \int \frac{x e^x}{(1+x)^2} dx = \int x e^x \left(-\frac{1}{1+x}\right)' dx = -\frac{x e^x}{1+x} + \int \frac{1}{1+x} (x e^x)' dx =$$

$$-\frac{x e^x}{1+x} + \int \frac{e^x + x e^x}{1+x} dx = -\frac{x e^x}{1+x} + \int \frac{(1+x) e^x}{1+x} dx =$$

$$-\frac{x e^x}{1+x} + \int e^x dx = e^x - \frac{x e^x}{1+x} + c$$

$$\bullet \int x \varepsilon \varphi^2 x dx = \int x \frac{\eta \mu^2 x}{\sigma \omega^2 x} dx = \int x \frac{1 - \sigma \omega^2 x}{\sigma \omega^2 x} dx =$$

$$\int \frac{x}{\sigma \omega^2 x} dx - \int x dx = \int x (\varepsilon \varphi x)' dx - \frac{x^2}{2} =$$

$$x \varepsilon \varphi x - \int \varepsilon \varphi x (x)' dx - \frac{x^2}{2} =$$

$$x \varepsilon \varphi x - \int \varepsilon \varphi x dx - \frac{x^2}{2} = x \varepsilon \varphi x - \int \frac{\eta \mu x}{\sigma \omega x} dx - \frac{x^2}{2} =$$

$$x \varepsilon \varphi x + \int \frac{(\sigma \omega x)'}{\sigma \omega x} dx - \frac{x^2}{2} =$$

$$x \varepsilon \varphi x + \ln |\sigma \omega x| - \frac{x^2}{2} + c$$

10) Να βρεθούν αναδρομικοί τύποι για τα ολοκληρώματα:

i) $\int (\ln x)^v dx$ ii) $\int \frac{dx}{\eta\mu^v x}$

iii) $\int \frac{e^x}{(x+1)^v} dx$ iv) $\int \varepsilon\varphi^v x dx$

• $\int (\ln x)^v dx = \int (x)' (\ln x)^v dx = x(\ln x)^v - \int x \cdot v \cdot (\ln x)^{v-1} \cdot \frac{1}{x} dx =$
 $x(\ln x)^v - v \int (\ln x)^{v-1} dx$. Θέτοντας: $a_n = \int (\ln x)^v dx$

έχουμε: $a_v = x(\ln x)^v - v \cdot a_{v-1}$

• $\int \frac{dx}{\eta\mu^v x} = \int \frac{dx}{\eta\mu^{v-2} x \cdot \eta\mu^2 x} = - \int \frac{(\sigma\varphi x)'}{\eta\mu^{v-2} x} dx =$

$-\frac{\sigma\varphi x}{\eta\mu^{v-2} x} + \int \sigma\varphi x \frac{-(v-2) \eta\mu^{v-3} x \cdot \sigma\omega x}{\eta\mu^{2v-4} x} dx =$

$-\frac{\sigma\omega x}{\eta\mu^{v-1} x} + \int \frac{\sigma\omega x}{\eta\mu x} \cdot \frac{-(v-2) \eta\mu^{v-3} x \sigma\omega x}{\eta\mu^{2v-4} x} dx =$

$-\frac{\sigma\omega x}{\eta\mu^{v-1} x} - (v-2) \int \frac{\eta\mu^{v-3} x \sigma\omega^2 x}{\eta\mu^{2v-3} x} dx =$

$-\frac{\sigma\omega x}{\eta\mu^{v-1} x} - (v-2) \int \frac{1 - \eta\mu^2 x}{\eta\mu^v x} dx =$

$-\frac{\sigma\omega x}{\eta\mu^{v-1} x} - (v-2) \int \frac{1}{\eta\mu^v x} dx + (v-2) \int \frac{1}{\eta\mu^{v-2} x} dx$

Θέτουμε: $a_v = \int \frac{1}{\varphi^v x} dx$ και η παραπάνω σχέση γίνεται:

$$a_v = -\frac{\sigma\omega x}{\varphi^{v-1}x} - (v-2)a_v + (v-2)a_{v-2} (\Rightarrow)$$

$$a_v + (v-2)a_v = -\frac{\sigma\omega x}{\varphi^{v-1}x} + (v-2)a_{v-2} (\Rightarrow)$$

$$(v-1)a_v = -\frac{\sigma\omega x}{\varphi^{v-1}x} + (v-2)a_{v-2} (\Rightarrow)$$

$$a_v = -\frac{1}{v-1} \frac{\sigma\omega x}{\varphi^{v-1}x} + \frac{v-2}{v-1} a_{v-2}$$

$$\bullet \int \frac{e^x}{(x+1)^v} dx = \int \frac{(e^x)'}{(x+1)^v} dx = \frac{e^x}{(x+1)^v} - \int e^x \left[\frac{1}{(x+1)^v} \right]' dx =$$

$$\frac{e^x}{(x+1)^v} + \int e^x \frac{v(x+1)^{v-1}}{(x+1)^{2v}} dx = \frac{e^x}{(x+1)^v} + v \int \frac{e^x}{(x+1)^{v+1}} dx$$

Θέτουμε $a_v = \int \frac{e^x}{(x+1)^v} dx$ και παίρνουμε:

$$a_v = \frac{e^x}{(x+1)^v} + v a_{v+1}$$

$$\bullet \int \varepsilon\varphi^v x dx = \int \varepsilon\varphi^{v-2} x \cdot \varepsilon\varphi^2 x dx = \int \varepsilon\varphi^{v-2} x \cdot \frac{\varphi^2 x}{\sigma\omega^2 x} dx =$$

$$\int \varepsilon\varphi^{v-2} x \cdot \frac{1-\sigma\omega^2 x}{\sigma\omega^2 x} dx = \int \varepsilon\varphi^{v-2} x \cdot \frac{1}{\sigma\omega^2 x} dx - \int \varepsilon\varphi^{v-2} x dx =$$

$$\int \varepsilon\varphi^{v-2} x \cdot (\varepsilon\varphi x)' dx - \int \varepsilon\varphi^{v-2} x dx = \int \varepsilon\varphi^{v-2} x d(\varepsilon\varphi x) - \int \varepsilon\varphi^{v-2} x dx =$$

$$\frac{\varepsilon\varphi^{v-1} x}{v-1} - \int \varepsilon\varphi^{v-2} x dx. \text{ Θέτουμε } a_v = \int \varepsilon\varphi^v x dx.$$

$$\text{Άρα: } a_v = \frac{\varepsilon\varphi^{v-1} x}{v-1} - a_{v-2}$$